

Opwekking en/of vernieuwing in de kerken, hoeveel ruimte is daar voor in de rk kerk?

Kees Slijkerman

Inleiding tijdens de 10e dialoogbijeenkomst tussen pinkstergelovigen en rooms-katholieken te Amersfoort, 24 september 2004.

In deze inleiding gaat het over de vele nieuwe bewegingen en vernieuwende stromingen die in de rk kerk zijn ontstaan; over de ruimte die ze wel en niet krijgen en over de kerkelijke leer die zich hierbij ontwikkelt.

1. VOORWOORD

Mgr. dr. Peter Hocken hield ons in zijn lezing in november 2002 de volgende begrippenparen voor als punten om in de dialoog op door te gaan:

Revival - Renewal
Discontinuity - Continuity
Immediate - Mediate
Pinkster - Katholiek

Revival / Opwekking, gepaard gaande met de ervaring van een onmiddellijk ingrijpen van God, doorbreekt de continuïteit van de status quo en doet iets nieuws ontstaan. Dat is wat de geschiedenis van de Pinksterbeweging lijkt te kenmerken en waar in de Pinksterbeweging steeds weer om gebeden wordt.

Renewal / Vernieuwing van kerk en samenleving, ingebed in de traditie (overlevering) van de Kerk, waarbij de werking van de Geest als middellijk¹ gezien wordt en er geleidelijk veranderingen ontstaan. Dat is meer een kenmerk van bewegingen in de rk kerk.

In beide gevallen gaat het om een ervaring van het werken van de heilige Geest waardoor nieuw geestelijk leven ontstaat in nieuwe vormen. De discontinuïteit betekende in de geschiedenis van de Pinksterbeweging ook dikwijls dat er nieuwe autonome christelijke gemeenten ontstonden omdat er in de bestaande kerkelijke omgeving geen ruimte was voor het nieuwe. In hoeverre kregen en krijgen die nieuwe stromingen en nieuwe gemeenschappen wel ruimte in de rk kerk?

2. OPSOMMING

Over welke bewegingen hebben we het. In vogelvlucht volgt hier een kleine opsomming, geformuleerd door de bewegingen zelf op 12 september 2000ⁱⁱ.

"Twee evangeliserende Mariale bewegingen ontstonden reeds in 1917 en 1921. De Ridderschap van de Onbevleete, begonnen bij Kolbe, en vanuit Ierland het Legioen van Maria.

Vroegbloeiërs waren ook de gemeenschappen van de Foyer de Charité, in 1936 in Frankrijk begonnen, en de Focolare-beweging die in 1943 in Italië ontstond. Terzelfdertijd begonnen op Mallorca de Cursillo's en in de jaren vijftig, door de priester Don Giussano in Milaan, de beweging Comunione e Liberazione.

Jean Vanier begon in de jaren zestig in Noord Frankrijk met de Arkgemeenschappen (waarvan ook Henry Nouwen lid werd) en stichtte in 1971 samen met Marie-Hélène Mathieu de beweging 'Geloof en Licht'. In 1964 startte in de krottenwijken van Madrid de Neocatechumenale Weg en in 1972 in Parijs de gemeenschap Emmanuel.

Vanaf 1967 verspreidde de charismatische vernieuwing zich wereldwijd in de R.K. Kerk. Een stroming die eerder al in andere kerken bestond en die een veelvoud aan nieuwe gemeenschappen en nieuwe evangelisatie zou gaan voortbrengen. Het zwaartepunt van de Katholieke Charismatische

Vernieuwing lag in de beginjaren in de Verenigde Staten, waar in 1968 ook de Marriage Encounter-beweging ontstond.

Een van de weinige bewegingen die alleen in Nederland voorkomen begon eind jaren zeventig: de Werkgroep Katholieke Jongeren (WKJ).

Al deze bewegingen zijn nu in de Nederlandse kerk aanwezig en hebben zich er min of meer uitgebreid. Bij de Katholieke Charismatische Vernieuwing en ook bij de Focolare zijn in Nederland enige duizenden gelovigen actief betrokken. Aan de Marriage Encounter-weekends hebben al een paar duizend mensen meegedaan. De WKJ en de gemeenschap Emmanuel -Nederland hebben een vrij grote actieve kern. De andere bewegingen zijn minder omvangrijk in Nederland maar daarom niet minder belangrijk. Elke beweging heeft een eigen charisma, een eigen rol in het geheel van de Kerk."

Twee voorbeelden nader bekeken.

a. Focolarebeweging

Tijdens de Tweede Wereldoorlog komt een groepje jonge vrouwen olv Chiara Lubich in het gebombardeerde Trente samen om het evangelie te lezen. Ze besluiten in praktijk te brengen wat ze lezen over eenheid en liefde en vertellen elkaar hun ervaringen daarmee. Deze groepssamenkomsten wekken argwaan. Is het niet protestants om zo te doen? De plaatselijke bisschop neemt er kennis van, herkent het als authentiek en neemt het in bescherming. Als het zich verspreid over meer bisdommen wordt het ook aan Rome voorgelegd. Ook daar krijgt het groen licht. Het groeit uit tot een wereldwijde beweging waar wel 7 miljoen mensen bij betrokken zijn. Meer hierover in het getuigenis van Ans Vlaar.

b. Katholieke Charismatische Vernieuwing

Op meerdere plaatsen in de wereld (o.a. Colombia, Nederland en de VS) komen katholieken in aanraking met pinkstergelovigen en met charismatische bewegingen in de protestantse kerken. Ze doen ervaringen met de heilige Geest op en zoeken elkaar op. In Pittsburgh, in de VS, kwam in 1967 een groep studenten en docenten bijeen voor een retraiteweekend.ⁱⁱⁱ

Vanaf het bijeenroepen van het Tweede Vaticaans concilie (Vaticanum II) hebben ze gehoor gegeven aan het verzoek van paus Johannes XXIII te bidden om een nieuw Pinksteren. En sinds de afsluiting van Vaticanum II in 1965 hebben ze een jaar lang gebeden om de Geest. Als voorbereiding op hun retraite lezen ze de Handelingen van de Apostelen en het boek van David Wilkerson 'Kruis in de asfaltjungle' waarin hij ook schrijft over de doop in de Geest en de tongentaal. Ze worden echt geraakt door de Geest en er komt een snel groeiende beweging uit voort. Ze krijgen eerst de naam Catholic Pentecostals en geven hun stroming later de naam Katholieke Charismatische Vernieuwing.

Hoe reageerde de bisschoppen hierop? Kardinaal Suenens, die tijdens Vaticanum II met succes gepleit had voor het erkennen van de charisma's als gaven voor de Kerk van nu (er lagen voorstellen op tafel waarin gesteld werd dat de charisma's alleen voor de beginperiode van de Kerk waren geweest) ging er op af, herkende daarin de werking van Gods Geest en werd door de paus gevraagd deze nieuwe stroming internationaal te begeleiden. Dat deed hij, o.a. door de invulling die hij gaf aan zijn boek Een nieuw Pinksteren? en door de Mechelse documenten die hij liet verschijnen^{iv}. Daarin werden de ervaringen van charismatische vernieuwing ingebed in een katholieke theologische reflectie.

Paus Paulus VI zei over deze vernieuwing in 1975, toen hij een groot internationaal gezelschap van leiders uit de Katholieke Charismatische Vernieuwing ontving: is dit niet een kans voor de kerk en voor de wereld? Er is een heel boek vol pauselijke brieven en toespraken waaruit blijkt dat deze vernieuwing als een werk van de heilige Geest wordt erkend^v

De Katholieke Charismatische Vernieuwing groeide uit tot een stroming die wel 100 miljoen rooms-katholieken wereldwijd heeft geraakt en die een vernieuwende bijdrage levert aan tal van aspecten van het kerkelijke leven. Zelfs de tekst van het herziene kerkelijke wetboek is door de charismatische vernieuwing beïnvloed.

3.

KANTTEKENINGEN

Bij dit rooskleurige verhaal zijn wel kanttekeningen te plaatsen:

- Paus en bisschoppen mogen dan in meerderheid welwillend tegenover de charismatische vernieuwing staan, de parochies kunnen er veel minder mee uit de voeten. De charismatische vernieuwing en de nieuwe bewegingen ontmoeten daar een afhoudende houding. Toch sijpelen de kernaspecten van de charismatische vernieuwing steeds meer door in de parochies. Onder meer via het jongerenwerk en via de Alphacursus. Parochies willen - op uitzonderingen na - niet geassocieerd worden met bepaalde bewegingen. Maar ze willen vaak wel hulp ontvangen om de parochianen een geloofsverdieping te bieden die leidt tot persoonlijke toe-eigening van het geloof en tot een persoonlijke band met Christus. De Alphacursus is daar een goed hulpmiddel voor.
- Niet elke vernieuwingsvoorstel wordt als authentiek van de Geest komend erkend door de bisschoppen. De vroegere Acht Mei beweging kon daar over meepraten. Er wordt getoetst aan de leer van de kerk, die overigens voortdurend in ontwikkeling is en op onderdelen in de loop der eeuwen opnieuw geformuleerd wordt.

4.

KERKELIJKE LEER OVER DE NIEUWE BEWEGINGEN

Tijdens het Tweede Vaticaans concilie werd nog niet gesproken over de nieuwe bewegingen. Wel over het recht van gelovigen om verenigingen te vormen. En heel revolutionair had Vaticanum II vastgelegd: "Aan elke gelovige die (...) charismatische gaven (...) ontvangt wordt daarmee het recht en de opdracht verleend deze in de Kerk en in de wereld te gebruiken..." (AA 3).

Tijdens de bisschoppensynode over de roeping en zending van de leken, in 1987 te Rome, is er voor het eerst op het niveau van de wereldkerk uitvoerig over de nieuwe bewegingen gesproken. Ze werden door de synodevaders erkend als belangrijk deel van de kerk. Daarbij moest duidelijk gemaakt worden op welke bewegingen die erkenning betrekking had. In de post-synodale Apostolische Exhortatie 'Christifideles Laici' (1988)^{vi} werd voor het eerst in een kerkelijk document uitvoerig over de bewegingen geschreven.

Paus Johannes Paulus II schrijft daarin: "Allereerst dient *de vrijheid van vereniging van de leken gelovigen* in de kerk erkend te worden. Deze vrijheid is een echt en eigenlijk recht dat niet voortkomt uit een soort 'verlof' van het gezag, maar voortvloeit uit het doopsel dat het sacrament is waardoor de gelovigen geroepen worden om actief deel te nemen aan de gemeenschap en de zending van de kerk." (nr.29).

5.

CRITERIA VAN KERKELIJKHEID

Om nu concrete bewegingen te kunnen onderscheiden en erkennen geeft de paus in Christifideles Laici (nr.30) vijf "criteria van kerkelijkheid":

"1. - *Het primaat dat gegeven wordt aan de roeping tot heiligheid van elke christen*, welke blijkt 'uit de vruchten van genade die de heilige Geest in de gelovigen voortbrengt'^{vii} als groei naar de volheid van het christelijk leven en de volmaaktheid van de liefde. Wat dit betreft is iedereen en onverschillig welke aaneensluiting van leken gelovigen geroepen om steeds meer het instrument van heiligheid te zijn in de kerk door 'een nauwere band tussen geloof en dagelijks leven van de leden' te bevorderen en aan te moedigen^{viii}.

2. - *De verantwoordelijkheid voor de belijdenis van het katholieke geloof* door het aanvaarden en verkondigen van de waarheid over Christus, over de kerk en over de mens in gehoorzaamheid aan het leergezag van de kerk, dat deze waarheid authentiek uitlegt. Daarom moet iedere vereniging van leken gelovigen een plaats van verkondiging en aanreiken van het geloof zijn en van opvoeding tot het geloof in zijn integrale inhoud.

3. - *Het getuigenis van een hechte en overtuigende gemeenschap*, in een kinderlijke relatie met de paus die het blijvende en zichtbare middelpunt is van de eenheid van de universele kerk, en met de bisschop

'die het zichtbaar beginsel en fundament van de eenheid'^{ix} van de particuliere kerk is, en in 'wederkerige achting tussen alle vormen van apostolaat in de kerk'^x.

De gemeenschap met de paus en de bisschop dient tot uitdrukking te komen in de loyale bereidheid om hun leerstellig onderricht en hun pastorale richtlijnen te aanvaarden. De kerkelijke gemeenschap vraagt bovendien erkenning van de rechtmatige pluraliteit van de vormen van associatie van de lekenengelovigen in de kerk en tegelijk de bereidheid tot samenwerking met elkaar.

4. - *De overeenstemming met en de deelname aan het apostolische doel van de kerk*, namelijk 'om de mensen de blijde boodschap te brengen, ze te heiligen en hun geweten christelijk te vormen, zodat ze in staat zijn de verscheidene gemeenschappen en milieus van de geest van het evangelie te doordringen'^{xi}.

In dit opzicht wordt van alle vormen van associatie van lekenengelovigen en van elk hiervan een missionair elan gevraagd dat ze steeds meer tot subjecten van een nieuwe evangelisatie maakt.

5. - *De inzet voor een aanwezigheid in de menselijke maatschappij* die zich in het licht van de sociale leer van de kerk ten dienste stelt van de integrale waardigheid van de mens. Wat dit betreft moeten de verenigingen van lekenengelovigen levende stromen worden van deelname en solidariteit voor het scheppen van meer rechtvaardige en broederlijke verhoudingen in de maatschappij.

Deze criteria zijn **niet een keurslijf** waarmee *de nieuwe bewegingen en de nieuwe kerkelijke gemeenschappen* onder controle worden gebracht. In zijn toespraak op 30 mei 1998 vroeg de paus aan de bewegingen "steeds edelmoedig en nederig rekening te houden" met deze criteria van kerkelijkheid, "door uw ervaringen in de lokale kerken en parochies door te geven en door steeds met uw herders verbonden te blijven en gehoor te geven aan hun aanwijzingen."^{xii}

Met deze criteria bevordert de paus een vruchtbare wisselwerking tussen *de nieuwe bewegingen en de nieuwe kerkelijke gemeenschappen* onderling en met de bisdommen en parochies. Zo behoedt hij de eenheid in verscheidenheid.

6.

OFFICIËLE ERKENNING

Niet elke beweging die ontstaat heeft direct een officiële erkenning nodig. Maar de paus schreef wel: "Het is zeer te wensen dat bepaalde nieuwe verenigingen en bewegingen om hun vaak nationale of ook internationale verspreiding een *officiële erkenning* ontvangen, een uitdrukkelijke goedkeuring door de bevoegde kerkelijke autoriteit. (...) De Pauselijke Raad voor de Leken heeft opdracht gekregen een lijst op te stellen van de verenigingen die de officiële goedkeuring van de Heilige stoel ontvangen, en om (...) de voorwaarden te bepalen op grond waarvan een oecumenische vereniging goedgekeurd kan worden ..." ('Christifideles Laici', nr. 31).

Voor bewegingen die geen nationale of internationale verspreiding hebben - die dus beperkt blijven tot één of enkele bisdommen - is die lijst niet direct bedoeld. Over hen zouden eventueel plaatselijke bisschoppen of bisschoppenconferenties zich kunnen uitspreken. Zo is er in Wenen een oecumenische gemeenschap^{xiii} waarvan de statuten zowel zijn goedgekeurd door aartsbisschop kardinaal Schönborn van Wenen als ook door de Luthers kerk ter plaatse.

7.

BEWEGINGEN NU OFFICIEEL ONDERDEEL VAN DE KERK

De nieuwe kerkelijke bewegingen hebben in de laatste 20 jaar gaandeweg steeds meer een eigen plaats gekregen in de rk kerk wereldwijd. Ze zijn nu onderdeel van de Kerk zoals de bisdommen, parochies, orden en congregaties onderdelen zijn van de Kerk. Ze worden sinds de bisschoppensynode van 1987 in Rome - over de roeping en zending van de leken - in de officiële r.k. documenten regelmatig genoemd onder verschillende benamingen.

Paus Johannes Paulus II noemt hen in *Christifideles laici* (december 1988) *nieuwe bewegingen en genootschappen* (nr.29), *nieuwe verenigingen en bewegingen* (nr.31).

In zijn encycliek *Redemptoris Missio* (december 1990) schrijft hij in nr.72 '*kerkelijke bewegingen*' tussen aanhalingstekens en zonder aanhalingstekens: *moderne kerkelijke bewegingen* (nr.37).

In zijn exhortatie *Ecclesia in Europa* (juni 2003) heten ze: *de nieuwe bewegingen en de nieuwe kerkelijke gemeenschappen* (nr.29).

Ze worden ook wel genoemd *geestelijke vernieuwingsbewegingen* en *nieuwe geestelijke bewegingen* (Prof. dr. E. Henau, 20 mei 1991). Anderen schrijven over *spirituele bewegingen* of *lekenbewegingen*.

8.

KENMERKEN

De nieuwe bewegingen in Nederland hebben geprobeerd te omschrijven wat voor hen kenmerkend is^{xiv}:: "Nu er zoveel bewegingen zijn, valt ook te onderscheiden waar het in die bewegingen vooral om gaat. De kenmerken van de eerste christenen zijn er over het algemeen wel terug te vinden: 'trouw aan het onderwijs dat de apostelen gaven, en aan de onderlinge gemeenschap, het breken van het brood en het gebed' (Handelingen 2,42). Wat zijn nog meer hun gemeenschappelijke kenmerken, wat is hun constante, te midden van hun verscheidenheid?

Al deze bewegingen begonnen heel klein, soms slechts bij één persoon. Mensen groepeerden zich rond een evangelische boodschap die in hun hart oplaaide. Een deelboodschap die werkelijkheid werd in hun leven en hen leidde naar het hart van Jezus Christus. Die boodschap vroeg om een antwoord en een engagement. Maar ze geloofden erin, en velen geloofden erin – ook als dat offers vroeg."

Het is aan de bisschoppen te beoordelen of het ontstaan van een beweging ook echt een werking van de Heilige Geest was. Hét criterium waarop de bisschoppen moeten oordelen over charisma's is: of ze echt van de Heilige Geest zijn. Zo staat het in de besluiten van Vaticanum II (LG 12 en AA 3) en in de *Katechismus van de Katholieke Kerk* (KKK 800-801)

9.

BEWEGINGEN EN OECUMENE

De gestalte van de rk kerk is veranderd door de nieuwe bewegingen. Daarmee is de rk kerk ook een iets andere gesprekspartner geworden in de oecumene. Hierover ken ik nog geen kerkelijke uitspraken maar door de bewegingen is er al een hele praktijk gegroeid die nieuwe mogelijkheden voor de oecumene impliceren.

- Veel bewegingen hebben zowel rooms-katholieke leden als ook leden die lid zijn van een andere kerkelijke gemeenschap.

- De Katholieke Charismatische Vernieuwing heeft een sterke spirituele verwantschap met pentecostale en evangelicale bewegingen waardoor zij een verbindingsschakel is tussen de rk kerk en deze bewegingen.

- In de oecumene speelt de vraag wat een kerk is. In de strikte betekenis van het woord is volgens de rk kerk een kerk pas volledig kerk als daar onder meer een bisschop is die staat in de apostolische successie en de sacramenten er volledig worden bediend^{xv}. Uitgaande van die criteria worden de Oosters Orthodoxe kerken en ook de Oud-Katholieke Kerk beschouwd als kerken en worden de andere christelijke geloofsgemeenschappen in de officiële kerkelijke stukken omschreven als 'kerkelijke gemeenschappen'. De Verenigde Pinkster- en Evangeliegemeenten (VPE) zijn dus 'kerkelijke gemeenschappen'. Die uitdrukking gebruikt de de rk kerk dus ook voor groepen binnen de rk kerk als het gaat over *de nieuwe bewegingen en de nieuwe kerkelijke gemeenschappen*.

Eigenlijk zijn de VPE - vanuit de ontstaansgeschiedenis van de Pinksterbeweging - ook te beschouwen als een van de *nieuwe bewegingen* en/of als een *nieuwe kerkelijke gemeenschap*. Ze gebruiken voor zichzelf ook niet het woord kerk, ook al zijn ze bij de overheid als kerkgenootschap geregistreerd. Ze noemen zich gemeenten. Mgr. dr. Peter Hocken spreekt wel van kerken die vooral het bewegingskarakter in zich hebben. Ze zijn meer beweging dan geïnstitutionaliseerde gemeenschap.

De begrippen *de nieuwe bewegingen en de nieuwe kerkelijke gemeenschappen* bieden mijns inziens nieuwe mogelijkheden in de oecumene. In de oecumenische relaties ontkom je er niet aan te denken in categorieën en in kaders. Om enigszins geordend te kunnen denken helpt het als je etiketten kunt plakken. Nu er binnen de rk kerk een nieuwe categorie is, genaamd 'nieuwe bewegingen', kunnen ook buiten de rk kerk 'nieuwe bewegingen' gevonden worden. En als we moeten erkennen dat in die bewegingen werkelijk Gods Geest aan het werk is en werkelijk mensen door geloof en doop aan het ene Lichaam van Christus worden toegevoegd, dan moeten we die bewegingen hoog achten.

Dat de *nieuwe bewegingen en de nieuwe kerkelijke gemeenschappen* nieuwe mogelijkheden in zich dragen voor de oecumene blijkt ook uit het project Samen voor Europa. Zo'n 170 *nieuwe bewegingen en nieuwe kerkelijke gemeenschappen* uit vrijwel alle grote christelijke tradities brachten op 8 mei 2004 100.000 christenen op de been (10.000 in Stuttgart, 1300 in Den Bosch, en 90.000 op nog 150 andere plaatsen die allemaal via satelliet met elkaar verbonden waren). Samen getuigden zij van de rijkdom van het christelijke leven in Europa. De bewegingen uit verschillende kerken vinden verregaande samenwerking over de kerk- en landsgrenzen heen. Zie www.samenvooreuropa.nl

In mijn verslag over Samen voor Europa in Bouwen aan de Nieuwe Aarde - het tijdschrift voor katholieke charismatische vernieuwing- , juli 2004, schreef ik:

"Een bijzonder moment van grote symbolische betekenis op 8 mei 2004 in Den Bosch was de gebedsviering. Bisschop Hurkmans van Den Bosch opende de dienst door het aansteken van de paaskaars. Ds. Barend Wallet, oud-preses van de Nederlandse Hervormde Kerk, ging voor in gebed om vergeving. Ton van Eijk, voorzitter van de Raad van Kerken in Nederland, las het evangelie voor. De voorbeden werden gebeden door bisschop Hurkmans, Marije van der Knaap (KCV), ds. Peter Sleebos, ds. Ineke Bakker (algemeen secretaris van de Raad van Kerken in Nederland) en ds. Daniël Himmans Arday vanuit de migrantenkerken.

Als afsluiting spraken de voorgangers samen de zegen uit, met de tekst van Numeri 6,24-26, uit de nog niet gepubliceerde nieuwe oecumenische bijbelvertaling.

In de persoon van Peter Sleebos waren grote delen van christelijk Nederland vertegenwoordigd. Hij is algemeen voorzitter van de Verenigde Pinkster- en Evangeliegemeenten in Nederland (dat is zijn dagtaak) en voorzitter van het Landelijk Platform van Pinkster- en Volle Evangelie Gemeenten. Dat platform voorziet in een regelmatige ontmoeting van leiders van zeven pinksterdenominaties, die samen 250 gemeenten vertegenwoordigen. Hij is bovendien vice-voorzitter van de Evangelische Omroep en representant van de evangelische beweging. We hebben hem leren kennen in de dialoogbijeenkomsten van rooms-katholieken en pinkstergelovigen.

Vlak voor de viering zagen wij een indrukwekkende choreografie van het lijden van Christus. Die werd verzorgd door jonge mensen uit de Nederlands Gereformeerde Kerk. Deze kerk is, net als pinkstergemeenten en migrantenkerken, niet echt gewend om in een oecumenische bijeenkomst met rooms-katholieken samen naar buiten te treden. Zo zijn er bij Samen voor Europa heel wat voorzichtige stapjes voorwaarts gezet in toenadering van christenen tot elkaar. "

10.

CONCLUSIE

Er is in de rk kerk veel ruimte voor vernieuwingsbewegingen. Die bewegingen worden niet alleen gedoogd. De rk kerk laat zichzelf vernieuwen vooral in de zin van: groei in heiligheid en meer beantwoorden aan de bedoelingen van de Heer. Die vernieuwing raakt alle facetten van het leven en van de zending van de rk kerk, zeker ook haar onherroepelijke inzet voor de eenheid onder alle christenen.

LITERATUUR

Sinds 1998 is er regelmatig samenwerking tussen deze **bewegingen in Nederland**.

Vertegenwoordigers van deze bewegingen hebben samen een brochure uitgebracht en twee teksten geformuleerd waarmee ze zich presenteren.

Ze staan op website StuCom in de rubriek bewegingen (www.kcv-net.nl/bewegingen) onder nummer: **0016 Gegroeid in de 20ste eeuw**. Een tekst waarmee vijftien nieuwe kerkelijke bewegingen in Nederland zich presenteren. Ontstaansgeschiedenis, eigenheid van de afzonderlijke bewegingen, etc. **0017 Bewegingen in de Kerk**. Over de ontwikkeling van de officiële r.k. kerkelijke uitspraken inzake de nieuwe kerkelijke bewegingen: criteria, eigenschappen, goedkeuring. **0115 Informatie over vijftien nieuwe bewegingen en gemeenschappen**, zoals zij zichzelf omschreven in een gezamenlijke brochure in 2002 en in 2004.

Eveneens op die website en van bijzonder belang voor de theologische doordenking zijn: **0058** een uitvoerige verhandeling van **kardinaal Ratzinger** waarin hij probeert deze bewegingen theologisch te plaatsen in de kerkgeschiedenis en in de huidige ontwikkeling van de Kerk. Hij begint zijn lezing met de meest gezaghebbende kerkelijke uitspraak over de bewegingen: die in de **encycliek Redemptoris Missio**. **0060** de historische toespraak waarmee **paus Johannes Paulus II** in mei 1998 deze bewegingen in een nieuwe fase en in een nieuwe positie in de Kerk bracht en **0059**, de brief die de paus eerder die maand schreef.

Een boek over de nieuwe bewegingen is: *Pelgrims voor een nieuwe tijd - jonge bewegingen in de kerk*, Jos Vranckx, uitg. Davidsfonds/Leuven, 1991, 203 pagina's, isbn 90-6152-731-7

Deze tekst staat als document 0119 op website StuCom (<http://home.hetnet.nl/~stucum>, bereikbaar via www.kcv-net.nl/stucum) in de rubriek dialoog waar ook de teksten van eerdere dialoogbijeenkomsten staan (rechtstreeks bereikbaar via www.kcv-net.nl/dialoog).

Meer over bewegingen in de rk kerk: www.kcv-net.nl/bewegingen en in document 0118, het getuigenis over de Focolarebeweging tijdens dezelfde dialoog op 24 september 2004. Meer over deze 10e dialoogdag in het persbericht, document 0120.

VOETNOTEN

ⁱ Middellijk betekent hier: wat wij waarnemen van de inwerking van de Geest is gekleurd en (deels) bepaald door het middel waar de Geest zich van bedient. Profetie is gekleurd door de profeet, genezing door de fysieke omstandigheden, etc.

ⁱⁱ Zie www.kcv-net.nl/bewegingen document 0016

ⁱⁱⁱ Meer over het ontstaan van de Katholieke Charismatische Vernieuwing in de VS kunt u lezen op website StuCom, www.kcv-net.nl/stucum in de documenten 0033, 0034 en 0061 (College prof. dr. Jan van der Veken)

^{iv} Deze publicaties van Kardinaal Suenens zijn gebundeld heruitgegeven onder de titel 'De heilige Geest, levensadem van de Kerk'. Zie op StuCom de documenten 0069 en 0067.

^v 'Then Peter stood up...'- collection of the Popes' Addresses to the Catholic Charismatic Renewal from its origin to the year 2000, uitgegeven door International Catholic Charismatic Renewal Services in 2000: info@iccrs.org

^{vi} De Apostolische Exhortatie 'Christifideles Laici', is verschenen op 30 december 1988.

Ned. vert.: Kerkelijke Documentatie 1-2-1, febr. 1989.

Besteladres: SRKK, Postbus 13049, 3507 LA Utrecht, of bestel@rkk.nl

^{vii} Citaat uit Vaticanum II, Lumen Gentium 39

^{viii} Uit Vaticanum II over het lekenapostolaat (AA) 19

^{ix} Vaticanum II, Lumen Gentium 23

^x Vaticanum II, AA 23

^{xi} Vaticanum II, AA 23

^{xii} Deze toespraak staat op website StuCom (www.kcv-net.nl/stucum) onder nummer 0060 en in de brochure Pinksteren '98, pag. 35. Besteladres voor deze brochure: Prins Karelstraat 100, 5701 VM Helmond, tel. 0492-554644, e-mail: info@kcv-net.nl.

^{xiii} Deze gemeenschap wordt geleid door de rk diaken Johannes Fichtenbauer.

^{xiv} Zie www.kcv-net.nl/bewegingen document 0016

^{xv} Zie de lezing van dr. Ton van Eijk tijdens de 6e dialoogbijeenkomst: www.kcv-net.nl/dialoog document 0079